

ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΤΟΥ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΥ

του Αντώνη Τραυλαντώνη

Ο **Αντώνης Τραυλαντώνης** υπήρξε εκπαιδευτικός, λογοτέχνης και βιβλιοκριτικός (Μεσολόγγι 1867 – Αθήνα 1943). Σπούδασε φιλολογία στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Στη συνέχεια υπηρέτησε ως καθηγητής, γυμνασιάρχης, επιθεωρητής και εκπαιδευτικός σύμβουλος (1921-1925). Το 1925 εγκατέλειψε οριστικά τη δημόσια εκπαίδευση και ασχολήθηκε έκτοτε αποκλειστικά μόνο με τη λογοτεχνία. Την πρώτη του εμφάνιση στα ελληνικά γράμματα έκανε το 1890 από την αθηναϊκή εφημερίδα «Αττική» και πολύ περισσότερο από το «Άστρ» (1892), στο οποίο δημοσιεύθηκαν τα μυθιστορήματά του *Διετής θητεία* και *Εξαδέλφη*. Επίσης συνεργάστηκε με πολλά περιοδικά και εφημερίδες στα οποία δημοσιεύθηκαν έργα του. Έργα του μεταφράστηκαν στα Ρωσικά, Γαλλικά και Αγγλικά. Το 1931, η Ακαδημία Αθηνών τον τίμησε με το λογοτεχνικό βραβείο Βικέλα.

Το έργο του διακρίνεται για τη ρεαλιστική του διάσταση και την απλότητα, τη φυσικότητα, αλλά και τον πλούτο συνάμα της γλωσσικής έκφρασης. Έχοντας βιώσει αρκετά την ελληνική επαρχία, προβαίνει στην απομυθοποίησή της, μέσα από την περιγραφή των προσωπικοτήτων εκείνων που διαδραματίζουν συνήθως τον πιο σημαίνοντα ρόλο. Έτσι, δάσκαλοι, γιατροί, εκπρόσωποι του Κράτους και της Εκκλησίας, αλλά και απλοί άνθρωποι βρίσκονται διαρκώς στο στόχαστρο του μοναδικού όπλου που ο Τραυλαντώνης κρατάει στα χέρια του, της γραφίδας του. Χωρίς να έχει την παραμικρή πρόθεση να επιβάλει συνειδητά κάποιο ιδεολογικό ή ηθικό σύστημα, κατηριάζει, με τη σατιρική δεινότητά του, τα πάθη και τις αδυναμίες (φιλαργυρία, υποκρισία, χυδαιότητα κλπ.) των ανθρώπων που τον περιβάλλουν. Γιατί ακριβώς ο Τραυλαντώνης δεν πλάθει με τη φαντασία του και καταστάσεις, απλώς ζει και τις καταγράφει. Καθοδηγούμενος από το υγιές ένστικτό του και μόνο, εκφράζει ανεπιτήδευτα το παράπονό του για την κατάπτωση των ηθικών αξιών και την αλλοτρίωση των ανθρώπων και ταυτόχρονα τον θαυμασμό του για καθετί γνήσιο και αγνό. Μοναδική ίσως περίπτωση εξιδανίκευσης μορφής στο έργο του είναι η μορφή μιας γυναίκας, την οποία τόσο λάτρεψε και υπερασπίστηκε ο Τραυλαντώνης, γιατί χάρη σ' αυτή μόνο εύρισκε, έστω και περιστασιακά το λυτρωμό από τη μελαγχολική διάθεσή του.

Έχουν εκδοθεί: *Η εξαδέλφη* (1912), *Διηγήματα, Α'* (1921), *Η διετής θητεία* (1921), *Διηγήματα, Β'* (1922), *Η Κρυσταλλένια κι άλλα διηγήματα* (1922), *Ηλιοστάλαχτη* (1923), *Τρεις λόγοι* (1925), *Απολογία μισανθρώπου κι άλλα διηγήματα* (1930), *Ληλασία μιας ζωής* (1936), ενώ μεγάλο μέρος του έργου του παραμένει αδημοσίευτο.

Γιατί αυτός ονομάζεται Αμερικάνος; Ερώτησα τον Παξινόν οδηγόν μου, ενώ επιπόνως ανερριχώμεθα εις τον λόφον του Αγίου Ισαύρου. Και ο Παξινός οδηγός μου έτυχε φλύαρος και μου διηγήθη ολόκληρον ιστορίαν.

— Να, έτσι τον λέν' Αμερικάνο, επιδή τις και πήγε στην Αμερική· έμεινε δέκα - δέκα πέντε χρόνια σ' ένα μέρος, Παστόν, Μπαστόν, κάπως έτσι το λένε.

— Πηγαίνουν λοιπόν και οι Παξινόι στην Αμερική;

Κάπου - κάπου κανέννας. Αυτός, να σ' ορίσω, έφυγε εξ αιτίας από μια κοπέλα π' αγαπούσε τζα, την ξέρεις και του λόγου σου, εκείνη τη Ζαχαρένια, που φωνάζαμε στην Υπαπαντή. Είδες πούπε του λόγου σου για την καθαριότητα του σπιτιού, ήγουν που σάρεσε πολύ, και βγήκε εκείνη και μας φίλεψε κοπελίτσια, που λέμε 'μεις εδώ αυτά λουλούδια του λόγου σου τάπες κυλάμια, κυκλάμια, κάπως έτσι.

— Όμορφη κοπέλα, αλήθεια.

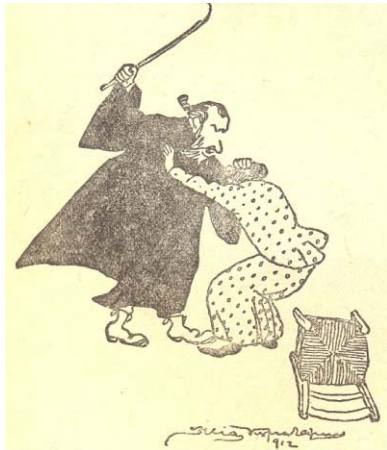
— Τώρα όμορφη μ' έξη παιδιά και με φτώχεια χειρότερη απ' τη δική μου! Να την έβλεπες αυτή τότε, εδώ και δεκάξη χρόνια και νάλεγες: Ζαχαρένια αλήθεια ήτανε· κόρη του παπά Σίμου, είδες εκείνού του παπά, που μας πήγε στην Υπαπαντή, πούπες του λόγου σου: «Αυτός είναι σωστός παπά Φλέσσας».

— Και τώρα ποιόν έχει άνδρα η Ζαχαρένια;

— Έχει ένα καλό παιδί, το Παρεδρίτσι, που λέμε εμείς έτσι το παρονομάζομε, γιατί ο πατέρας του ήτανε μια φορά πάρεδρος· τόνομά του είναι Τζώρτζης Μιτσάλης, συγγενής του δημάρχου.

— Και γιατί δεν πήρε τον Αμερικάνο;

— Έτσι δεν τον ήθελε ο παπάς· του φαίνονταν ακαμάτης και φαντασμένος· θέλησε καλύτερα το

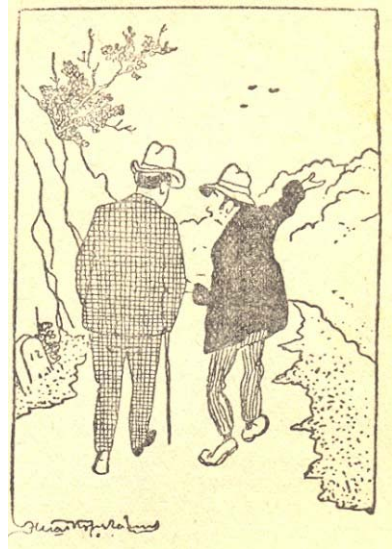

...έπιασε την πρεσβυτέρα και της έδωσε ένα χέρι ξύλο...

ένα χαρτί να λάβει ο Βασίλης ο Αργυρός δέκα λίρες, που τις έστελνε ο γιος του απ' την Αμερική, τούτος να πούμε ο Αμερικάνος. Και ήλεγε το γράμμα στον πατέρα του να τόνε συγχωρεί που έφυγε χωρίς να τους αποχαιρετήσει, και τώρα είναι καλά, και έχει καλή δουλειά και με το θέλημα του Θεού θα τους συνδράμει. Και εις το τέλος ήλεγε: «ας όνεται ο παπά-Σίμος, μα θάρθει μέρα να βαρέσει το κεφάλι του, σαν να πούμε για το πλούτος».

Το πήρε το γράμμα ο Αργυρός και γύρισε Γάι και Λογγό, που λέει ο λόγος, και τόδειχνε· πήγε στη Λάκκα, στα Μαγαζιά, στη Φοντάνα και τόδειχνε, κι' έδειχνε και τις λίρες· και ο καθέννας έλεγε τα δικά του. Πήγε και στην Υπαπαντή και τόδειξε της παπαδιάς· φύλαξε μια ώρα πόλειπε ο παπάς και το Παρεδρίτσι.

Η παπαδιά τόβαλε κατάκαρδα πως χάσανε το γαμπρό και τάβαλε με τον παπά. Από τότε άρχισε η γκρίνια στο σπίτι του παπά Σίμου, ήρθανε και κακές χρονιές, οι ελιές δεν έδιναν τίποτε, τσ' επλάκωσαν και τα παιδιά, κάθε χρόνο και γέννα — φτώχεια, αφέντη μου, φέρνει πολλά

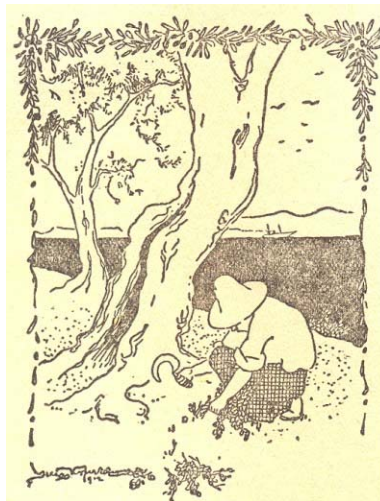
...ερώτησα τον Παξινόν οδηγόν μου, ενώ ανερριχώμεθα εις τον λόφον.

Παρεδρίτσι· ήτανε φρόνιμο παιδί, είχε και κάμποσα δένδρα· τότε είχαμε και 'σοδειές ταχτικές σου λέει το καθημερινό του δε θα του λείψει· ή κοπέλα όμως κι' η μάνα της, η παπαδιά, ήθελαν τούτον τον Αμερικάνο, να πούμε· και τούτος πάλι μωρλαιόνταν· για τη Ζαχαρένια· από μικρό παιδί την αγαπούσε τόξερε όλος ο Λογγός, κι' είχε να κάμει με τη ζούρλια του. Τη ζήτησε δυο τρεις φορές, δεν του την έδωκαν· ύστερα τη ζήτησε το Παρεδρίτσι, του την έδωκαν. Η παπαδιά κάτι θέλησε να πει μα ο παπά Σίμος δε χορατεύει, είναι Παργινός· έπιασε την πρεσβυτέρα, της έδωσε ένα χέρι ξύλο, κι' ένα γερό φοβέρισμα της Ζαχαρένιας· γίνηκαν οι αρραβώνες ανήμερα των Χριστουγέννων ήτανε. Και τότε ο άλλος, τούτος να πούμε ο Αμερικάνος — Αργυρός είναι η γενιά του— γίνηκε άφαντος· μπήκε σ' ένα καίκι που πήγαινε στ' Αλεύκι, και τον χάσαμε. Δυο χρόνια έκαμαν οι γονέοι του να μάθουν αν ζει. Απάνω στα δυο χρόνια ήρθε ένα γράμμα από την Αμερική στο γιατρό τον Ανεμογιάννη και ήρθε κι'

...Το πήρε το γράμμα ο Αργυρός, γύρισε Γάι και Λογγό και τόδειχνε...

κακά. Και μόλον τούτο ο Αμερικάνος κάθε μήνα, δυο μήνες κι' ένα γράμμα, κι' ένα πακέτο λίρες. Ο Βασίλης ο Αργυρός κατάντησε άρχοντας μεγάλος, έριχνε δεκάρα στο δίσκο και κάθε χρόνο καινούργιο πλατοβράκι· όλοι τόβγαναν το καπέλο: «καλημέρα κυρ-βασίλη». Το Παρεδρίτσι το καϋμένο δούλευε όσο μπορούσε, μα τι να σου κάμει! άμα δε θέλει ο Θεός! Κατάνταγε με τη δίκοπη να ψηλώνει ξένες ελιές. Καταλάβαινε και τη γκρίνια που ήταν στο σπίτι εξ αιτίας του, και της Ζαχαρένιας τα μούτρα, και της παπαδιάς τα λόγια τα φαρμακερά, όταν έβλεπε τη γυναίκα του Αργυρού με καινούργιο φουστάνι, κάθε λίγο και πολύ. Και όλο στο χειρότερο πήγαιναν ετούτοι, κι όλο επερίσευε η γκρίνια. Τόδειχναν φανερά του γαμβρού πως ήταν μετανοιωμένοι που δεν πήραν τον Αμερικάνο. Ως κι' ο παπά-Σίμος τάριξε και δεν είχε εκείνα τα φρύδια πόχε πριν. Περνούσανε μήνες χωρίς να δείρει την παπαδιά.

...κατάνταγε με τη δίκοπη να ψηλώνει ξένες ελιές...

Κοντά το Πάσχα το Παρεδρίτσι στενοχωρήθηκε πολύ που δεν είχε να πάρει ούτε ένα κανδήλι της γυναίκός του, κι' αποφάσισε να δανεισθεί· μα από ποιόν; Οι αρχόντοι μας παίρνουν χίλια τα εκατό, και τ' αρνί και το τομάρι· ξέπεσε στον Αργυρό τον Αργυρό, τον πατέρα του Αμερικάνου· πήγε τρέμοντας ο θλιμμένος— δανείσθηκες ποτέ σου αφέντη; Αν δανείσθηκες, ξέρεις τι πάει να πει χρέος· κάλλιο ο άνθρωπος να μένει νηστικός, παρά να πέφτει σε χρέος· μα ανάθεμα τις περιστάσεις πες.

Μολοντούτο ο Βασίλης ο Αργυρός δεν του φέρθηκε κακά· του τάδωκε με δύο τα εκατό (το μήνα πα να πει) και δυο ξέστες λάδι. Χαμογέλασε μοναχά μ' έναν τρόπο που τόσφαζε το Παρεδρίτσι· και φεύγοντας έλαβε την απόφασι να περιμένει ως τον Αύγουστο, κι' αν η σοδειά πάει κακά, να το σκάσει κι' αυτός για την Αμερική· ή να χαθεί ή να ζήσει μια μέρα σαν άνθρωπος κι' αυτός.

Μολοντούτο, αφέντη μου, οι άνθρωποι ελπίζουν, ο Θεός δεν απελπίζει. Ας έρθει εκείνον το χρόνο μια 'σοδειά ευλογία Θεού· οι γερόντοι δεν την θυμούντανε ποτέ· άλλο να σου λέω, κι' άλλο να τόβλεπες· φύλλα δεν έβλεπες, όλο καρπός· και τι καρπός! Λες και τον είχανε στο γυαλί, τεφαρίκι· χάιρονταν η ψυχή σου.

Οι φτωχοί δεν πίστευαν τα μάτια τους· το Παρεδρίτσι έκανε σταυρό του, και—όπως ήταν το θλιμμένο μαθημένο στη δυστυχία—από μέρα σε μέρα πάντεχε πως θα πέσουν. Μα να σου κάμει ο Θεός έναν Αύγουστο βροχερό κι' ένα θεριστή χιονάτο, αλήθεια κι' ας έρθει να δώσει κάθε δένδρο κι αλεσιά· να· μα τον Άγιο που μας βλέπει· κάθε δένδρο κι αλεσιά· και τι αλεσιές! Μια-μιση ξέστα, δυο ξέστες, δυο και γαλόνι· ακούς εκεί δυο και γαλόνι!

Πιάσ' τους πάλιο τους Παξινοούς και το Παρεδρίτσι το θλιμμένο. Αλέθοντα τας, και πουλώντας, και οικονομούντανε απ' όλα· πήραν γέννημα, ντύθηκαν, έφκιασε ράσο ο παπάς, βελέσι η παπαδιά, άλλο βελέσι η Ζαχαρένια, έντυσαν τα παιδιά τους – Θεού, αλήθεια. Έβλεπες τη Ζαχαρένια και γύριζε με το καλαθάκι γελαστή γελαστή· γελούσε κι' η παπαδιά κι' ο παπά-Σίμος πήρε όφρυδε πάλε. Και το Παρεδρίτσι καλοκάρισε το μαύρο· είπε κι' αυτό να κάμει μια φορεσιά ρούχα καλά, κι' έβαλε στην πάντα εκατό δραχμές· μα άλλο είχε στο νου του· ήθελε να πληρώσει το χρέος του Αργυρού πού τόχε κρυφά από τη γυναίκα του και την πεθερά του· ο παπάς μοναχά τόξερε.

...η Ζαχαρένια γύριζε γελαστή - γελαστή...

Επήρε το λοιπόν μια φτηνή φορεσιά, έβαλε τα άλλα στην τσέπη και πήγε στο Γάι που κατοικούσε τώρα ο Βασίλης ο Αργυρός· είχε ψηλώσει βλέπεις κι' αυτός και κατοικούσε στο Γάι· είχε σαν να πούμε γραφείο· ποιος; ο Βασίλης που δεν ήξερε δυο άλφες· μα τι κάνει η λίρα, αφέντη!

Πάει το λοιπόν το Παρεδρίτσι και βρίσκει τον κυρ Βασίλη να κάθεται σαν τραπεζίτης στο τραπέζι και να φουμάρει με και το Παρεδρίτσι δεν τόριχνε κάτω· ξέρεις τι πα να πει να πληρώνεις χρέος και πριν λήξη μάλιστα η προθεσμία; Είναι μεγάλη χαρά, αφέντη, μεγαλύτερη παρά αν δεν είχε διόλου χρεωθεί.

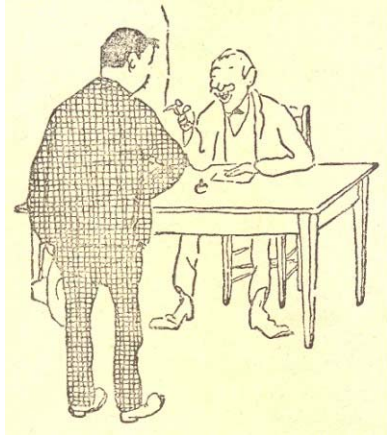
Να πούμε την αλήθεια, ο Βασίλης δεν ήτανε κακός αν δέχθηκε καλά το Παρεδρίτσι.

— Ήρθα λέει, κυρ-Βασίλη, να σου γυρίσω εκείνα τα όβολα· έκαμε ο Θεός κι ευκολύνθηκα.

— Μα γιατί να βιασθείς, αδερφέ, του λέει ο Βασίλης τι ανάγκη ήτανε;

— Αι! είπα, λέει το Παρεδρίτσι καλύτερα να τα φέρω, μην έχεις κι η αφεντιά σου καμιάν ανάγκη.

Σ' αυτό έσφαλε το Παρεδρίτσι.

...βρίσκει τον κυρ-Βασίλη να κάθεται σαν τραπέζιτης...

— Ανάγκη! λέει ο κυρ-Βασίλης, κύριε ελέησον ακούς ανάγκη! Ας είναι καλά ο Αμερικάνος (έτσι τον έλεγε κι' αυτός το γιο του, από καμάρι). Και τώρα δα, που θάρθει κι' όλα, με το ελεύθερο να ζητάτε ό,τι θέλετε.

— Θάρθει! είπε το Παρεδρίτσι, και το τσάκισε κρύος ιδρώτας.

— Θάρθει δα· δεν το ξέρεις; Είναι τώρα μια βδομάδα που μού τόγραψε θετικά· πριν τα Χριστούγεννα θα τον έχουμε στους Παζούς· μια φορά ήσαστε φίλοι· για να δούμε τώρα θα σε γνωρίσει;

Αυτός τώρα γιέ μου, άλλαξε· μας έστειλε τη φωτογραφία του εδώ και δυο χρόνια, μα δεν έμοιαζε γιατί ήταν κάπως ανήμπορος όταν την έβγαλε. Άφησε δα από γλώσσες και από κόσμο! Αυτός τρώει όλο με υπουργούς εκεί στην Αμέρικα που είναι. Τούχανε και μια προξενιά—μα να μείνουν εδεπέρα που, τα λέμε—από ένα καλό πρόσωπο—ο πατέρας της είναι, σαν να πούμε, κολονέλλος—μα ξέρεις αυτός... ας είναι δα ας έρθει με το καλό...

Ο κυρ-Βασίλης είχε όρεξη να πει ακόμα, όπως κάνουνε ο γονείς, άμα καμαρώνουνε τα παιδιά τους· μα το Παρεδρίτσι δεν είχε δύναμη ν' ακούσει άλλα· πλήρωσε γλήγορα το χρέος· ο κυρ-Βασίλης άνοιξε μια κασαφόρτε γεμάτη λίρες και χαρτιά και τώδωκε πίσω το χάρτη το Παρεδρίτσι το πήρε κι έφυγε σα χαμένο, χωρίς να χαιρετήσει μήτε. «Θάρθει σου λέει, ο Αμερικάνος στους Παζούς! και πότε; Τώρα που είδαν στο σπίτι κάποια ησυχία, τώρα που, και η παπαδιά και η Ζαχαρένια κόντευαν να τον λησμονήσουν!»

Αι! τελείωσε· δεν τόθελε ο Θεός να πάρει αυτός τη Ζαχαρένια· αμαρτία έκαμε, που, την αφαίρεσε απ' τον Αμερικάνο, και να τον έχει και φίλο! Και να ξέρει την αγάπη που είχανε! Κι' αυτός να μπει στη μέση σαν πειρασμός να τους χωρίσει! Κρίμα μεγάλο του φαίνονταν πως είχε κάμει και πεπρωμένο δεν ήταν να τη χαρεί ήσυχος. Γυναίκα του την έκαμε, παιδιά έκαμε με δαύτη, μα τόνοιωθε καλά το Παρεδρίτσι—το νου της, την καρδιά της, δεν την είχε κάμει δική του. Αυτός ήτανε σαν τύραννος εκεί μέσα,

και ο Θεός ήθελε να τον παιδέψει γι' αυτό· και νάσου! τη στιγμή που του φάνηκε πως θα ζήσει τέλος ευτυχής, αυτή τη στιγμή διάλεξε ο Θεός να τον βασανίσει ακριβά· θα πληρώσει τη λίγη χαρά της τελευταίας χρονιάς· ο Αμερικάνος θε νάρθει στους Παζούς· όμορφος, καλοντυμένος, σπουδασμένος, κοσμογυρισμένος και το μεγαλύτερο πλούσιος, γεμάτος λίρες· θα πάει στην Υπαπαντή να λειτουργηθεί· θα ρίξει στο δίσκο λίρα· όλος κόσμος θα παραμερίζει και θα τον χαιρετάει· Ποιος ξέρει αν δεν τον βγάλουν και βουλευτή! Και η Ζαχαρένια θα τα ιδεί όλα αυτά. Και ποιος θα κρατάει τότε την παπαδιά! Και τι θάναυ αυτός, το Παρεδρίτσι, μπροστά του, με λίγες ψωροεληές, που του φάνηκε πως κάτι είναι!

Και τι μισόλογα ήτανε εκείνα του Αργυρού; Πως τάχα ο γυιός του δεν παντρεύεται, γιατί έχει στο νου του τη Ζαχαρένια; Αχ! ας έρθει και ήρθε λοιπόν! Θα ιδείς τι σκυλί είναι κι' αυτός. Χρόνια τώρα τα βαστάει σα γάιδαρος όλα· μα ας έρθει και ήρθε· ας ρίξει μια ματιά στη Ζαχαρένια, ας πει ένα λόγο η στρίγγλα η παπαδιά, και τότε βλέπουνε τι θα πει Παρεδρίτσι, απελπισμένο!

Έτσι τού φαίνονταν τού κακομοίρη πως μπορούσε να κάνει κακούργημα. Μά εγώ, αφέντη, σ' αυτόν τον κόσμο ένα πράμα έχω καταλάβει· πως άλλοι γεννιώνται ψοφίμια, και άλλοι γεννιώνται όρνια και τρώνε ψοφίμια και το Παρεδρίτσι, καθώς φαίνεται, δεν μπορούσε να γίνει από πρόβατο λύκος· μα κι' ο Θεός εις το τέλος στένει τα λυκοσίδερά του. Όσο να φθάσει στην Υπαπαντή το Παρεδρίτσι, είχανε κάπως αλλάξει τα μυαλά του, σαν να τον ησύχασε ο δρόμος, κι' έλαβε μιαν απόφασι πύλιο λογική. «Τώρα, σκέφθηκε, δεν θα πω τίποτα για τον Αμερικάνο, είτε έρχεται, είτε δεν έρχεται· κι' άμα έρθει και δω πως δεν μπορούμε να ζήσωμε και οι στον ίδιον τόπο, το σκάζω και πάω στην Αμερική αν έκαμε λίρες αυτός ο ακαμάτης κι' ο ξεμυαλισμένος, δε θα κάμω εγώ;»

Και ήθελε στην απόφασι αυτή να ησυχάσει· μα είχε ακόμα να τραβήξει πολλά.

Σε δυο τρεις μέρες ο ερχομός του Αμερικάνου διαδόθηκε σ' όλο το νησί· ο κύρ - Βασίλης έβαλε τρουμπέτα, που λένε· κι' από Γάι ως Λάκκα άλλη κουβέντα δεν εγινόντανε, μπορώ να σου πω· πως θάρθει ο Αμερικάνος πως θα φέρει μιλλιούνια, πως τρώει με υπουργούς, πως δε θέλησε να παντρευτεί στην Αμερική, γιατί είχε το νου του στους Παζούς· κι' όλα όσα έλεγε ο πατέρας του παίρνανε δρόμο και μεγαλώνανε από στόμα σε στόμα γιατί ο λόγος, αφέντη, είναι σαν αυτό το ρέμα, βλέπεις· στην πηγή του είναι μικρό και ήσυχος όσο πάει μεγαλώνει, πλαταιίνει, βροντάει, ακούεται μακριά, και δεν παύει νακούεται παρά όταν ξεθυμάνει στη θάλασσα, σαν να πούμε με τον καιρό. Έτσι και τότε, ο κόσμος δεν είχε κρατημό. Άλλοι λέγανε να τον κάμουν δήμαρχο, άλλοι βουλευτή, και οι γονείς που είχανε κοπέλες κι' είχανε κάποια χάρη, είτε προίκα, λέει ο λόγος, είτε ομορφιά, είτε τίποτε

τίποτε εξυπνάδα, αμέσως έβαλαν στο νου τους να τόν κάμουνε γαμπρό· και δος του παρακάλια του Βασίλη και της Βασίλαινας, κι' αυτοί καμάρωναν σαν γύφτικα σκεπάρνια.

Η παπαδιά και η Ζαχαρένια έπεσαν να πεθάνουν· ο παπά-Σίμος δεν ήξερε τι να κάμει· καμιά φορά έλεγε στην πρεσβυτέρα του:

— Μωρή ζουρλή, τι είσαι ζουρλή κοκομοίρα; αν τον έπαιρνε τότε η Ζαχαρένια, δεν θα πήγαινε κι' αυτός στην Αμερική και δεν θα γινόντανε αυτό που γίνηκε τώρα, που να μην είχε γίνει κι' αυτός και συ και η κόρη σου αντάμα!

— Να μην είχε γίνει εσύ και ο γαμπρός σου! τούλεγε η παπαδιά, και να μην είχατε βρεθεί, να πάντρευα την κοπέλα μου όπως της άξιζε, κι' όχι να μαραίνει η φτώχεια τέτοια κάλλη. Κόπιασε τώρα ναύρεις άκρη με τις γυναίκες.

Το Παρεδρίτσι γίνηκε από τότε βουβό και κουφό· λες και περπατούσε χωρίς νάχει ζωή· όλο σκέπτονταν, σκέπτονταν και τίποτε άλλο.

Τέλος πάντων ένα απόγιομα από Κυριακή, ο τηλεγραφητής έδωκε στον κυρ-Βασίλη έναν τηλεγράφο και τούπε: «καλώς να τον δεχθείς, ο γυιός σου είναι στην Κέρκυρα, κι' έρχεται με το βαπόρι· αύριο στις δύομιση τρεις από τα μεσάνυχτα θάναι δω».

Καταλαβαίνεις τι γίνηκε τότε· όλος ο Γάις στο ποδάρι· κατεβήκανε κι' απ' το λογγό, ήρθανε κι από τη Λάκκα πολλοί· ο καφενές του Σγόμπου μήλο δε χωρούσε κι' έκανε κι' ένα κρύο! παραμονές Χριστουγέννων, βλέπεις, καρδιά του χειμώνας· και όλοι αυτήν την ομιλία άλλοι βγήκανε συγγενείς του, ξαδέφια, συμπεθέροι· άλλοι βρίσκονταν παλαιοί του φίλοι· και ο καθένας θυμούντανε ένα λόγο του ή ένα παιγνίδι του ή μια διασκέδασι που κάμανε μαζί· άλλοι έδειχναν κάτι που τους είχε χαρίσει... τι κάνει ο έρμος ο παράς, αφέντη! Οι περισσότεροι έλεγαν πως τόδειχνε από μικρός που θα γίνει μεγάλος άνθρωπος, άλλοι πάλι έλεγαν «ποιος τόλπιζε απ' αυτό το παιδί! δεν εφαινονταν αδερφέ!»

Οι γυναικούλες πάλε, πόχανε μαζωχθεί στα γειτονικά σπίτια, λογαριάζανε την πανδρεία του.

— Έρχεται, λέει, για να παντρευτεί στους Παξούς· τάχα ποια έχει στο μάτι; ποιας καλότυχης να δουλεύει η μοίρα της!»

Και σιγά-σιγά λέγανε τ' όνομα τής Ζαχαρένιας.

— Μα τώρα, αυτή είναι παντρεμένη και με παιδιά

— Αι, καλά είσαι, έλεγε η άλλη· φτάνει ένα λόγο να πει, και δεν χωρίζουνε τάχα! η παπαδιά, γιέ μου, στέκεται απίκου». Άλλη πάλι μεγαλύτερη τους έλεγε να σωπάσουν και να μη λένε πράματα που δε γίνονται, γιατί είναι και αμαρτία να τα λένε.

Και που μπορώ να σου πω του κόσμου τις κουταμάρες όλες! Να μη τα πολυλογούμε, η ώρα επλησίαζε·

πολλοί εκύτταζαν τα ρολόγια τους και λογάριζαν: «Τώρα είναι στ' Αλεϋκι, τώρα

περνάει τον Κάβο-Μπιάνκο, τώρα ξαγνάντισαν τη Λάκκα».

Ο Βασίλης και η Βασίλαινα δεν εφαινονταν ακόμα· περίμεναν στο σπίτι τους επάνω.

Κάποια ώρα οι βαρκάρηδες ξαγνάντισε το φως του βαποριού κι' έτρεξαν να ειδοποιήσουν τους γονείς του: «Έφτασε, έφτασε!»

Καρδιοχτύπι είχαν όλοι, και δικοί του και ξένοι.

Ο Βασίλης και η Βασίλαινα κατέβησαν στο μόλο. Ήτανε τυλιγμένοι με γούνες Αμερικάνικες, κι' ένα σωρό στολίδια· δυο-τρεις πήγαιναν μπροστά με τα φανάρια· η βάρκα του τελωνείου, για μεγαλύτερη, ήταν στρωμένη και στολισμένη με φαναράκια· μπήκανε μέσα οι Βασιλαίοι, μπήκανε και οι πλουσιότεροι από τους συγγενείς του, και πριν το βαπόρι να φτάσει στην Παναγία, ξεκίνησαν· ξεκίνησαν και κάμποσες άλλες βάρκες μαζί· τώρα μιλούσανε όλοι σιγά· πού το κακό που γίνεται τις άλλες μέρες;

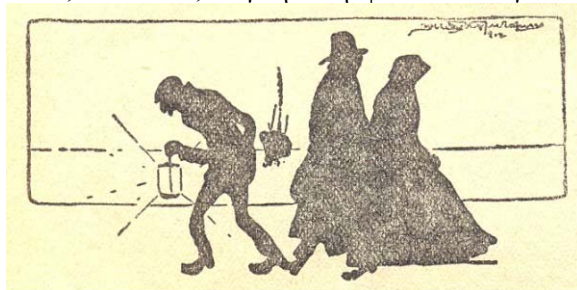
Το βαπόρι φουντάρισε την άγκυρα, που σπάνια φουντάρει· όλοι είπαν πως τόκαμε για τιμή του Αμερικάνου. Με ησυχία πλησίασαν οι βάρκες κι' άμα κανείς έκανε κάποιο θόρυβο, ο κυρ-Βασίλης εφώναζε:

— Ήσυχα, ήσυχα μωρέ παιδιά, μην του φανούμε βάρβαροι, γιατί αυτός είναι μαθημένος από άλλον κόσμο.

Και οι άλλοι έλεγαν ο ένας στον άλλον: «ήσυχα, ήσυχα, μωρέ παιδιά».

...Να μην είχε γίνει συ κι ο γαμπρός σου! τούλεγε η παπαδιά...

...Δυο τρεις πήγαιναν μπροστά με τα φανάρια...

Έτσι με ησυχία σαν εκείνη που δεν κάνουμε μήτε στην εκκλησία, ανεβήκανε στο βαπόρι· ανέβηκε πρώτος ο πατέρας του, έπειτα η μάνα του, ύστερα ανέβηκε ο τελώνης και κάτι άλλοι υπάλληλοι, που φοβούντανε μη γίνει βουλευτής. Ανέβηκα κι' εγώ από περιέργεια με τους πρώτους, για να τον ιδώ· εγώ ήμουνα τιποτένιος άνθρωπος θα πει μα είχα κι' εγώ περιέργεια, βλέπεις. Εις το βαπόρι οι ναύτες δεν έκαναν τόση ησυχία, κι' αυτό μας φάνηκε σαν παράξενο· ως τόσο ο πατέρας του ρώτησε ένα ναυτόπουλο:

— Να σου πω, πατριώτη, πού είναι αυτός ο πλούσιος που έρχεται απ' την Αμερική;

Ο πλούσιος απ' την Αμερική; Δεν ξέρω, κύριε, να ρωτήσετε τον καμαρότο είτε ο ναύτης.

Ο κύρ-Βασίλης μπροστά και η κυρά-Βασίλαινα μπράτσο και άλλοι ακολουθώντας, προχωρήσαμε λίγο, σκοντάβοντας σε κάθε λογής μπαγάγια του βαποριού· λίγο παρέκει, ο κύρ - Βασίλης σταμάτησε πάλι και ρώτησε δυο καλοντυμένους που φαίνονταν επιβάται της πρώτης θέσεως.

— Να σας πω, κύριοι· πού είναι αυτός ο πλούσιος ο Παζινός που έρχεται από την Αμερική; Ξέρετε;

— Πλούσιος, Παζινός! είπε ο ένας στον άλλον· α! ναι· θα λέτε αυτόν τον άρρωστο που εμπήκε στην Κέρκυρα· κάτω είναι, ρωτάτε τον καμαρότο.

— Άρρωστος! είπαμε όλοι σα νάπεσε κεραυνός· άρρωστος είναι;

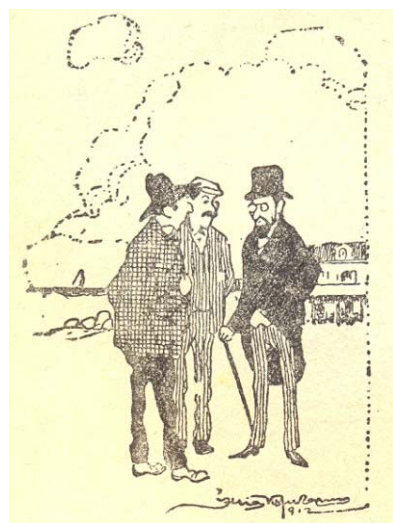
Κι' ο κύρ-Βασίλης με τη φωνή παραλλαγμένη έψιθύρισε: «όχι άρρωστος» και με τρεμουλιαστό βήμα προχώρησε στην πρώτη θέση.

Η κυρά-Βασίλαινα έμεινε απάνω και μεις όλοι μείναμε ακίνητοι κοιτάζοντας προς τη σκάλα, σαν να είχανε παγώσει όλα μας τα μέλη.

Κάποια ώρα φάνηκε ο κύρ-Βασίλης σέρνοντας στο μπράτσο του ένα βαρύ επανωφόρι, όπως μας φάνηκε στην αρχή στο μισοσκόταδο. Και μόλον τούτο αυτός ήτανε ο Αμερικάνος, ο περίφημος Αμερικάνος, πουπαίξε με τις λίρες. Άλλο που σου τον παριστάνω, αφέντη, κι' άλλο να τον είχες ιδεί τότε· τώρα κάτι σέρνεται λίγο, που τον βλέπεις· ο αέρας των Παζών τον ωφέλησε και τούδωκε κανένα χρόνο ζωή ακόμα· μα να τον έβλεπες τότε! μέσα από το επανωφόρι επρόβαλε ένα προσωπάκι τόσο δα, και κίτρινο σαν τις λίρες του που να τούλειπαν. Και τίποτε άλλο δεν έβλεπες από άνθρωπο ρούχα, γούνες, κακούμια, χειρόκτια, όσα θέλεις. Αγάλια αγάλια σύρθηκε κοντά μας και με μια φωνή βραχνή είπε στη μάνα του «καλώς την ήυρε». Εκείνη ήτανε σαν απολιθωμένη, και μόλις, όταν έπεσε στην αγκαλιά της, ξύπνησε κι' άρχισε να τον αγκαλίζει, να τον φιλεί και να κλαίει, κλάματα δυνατά με φωνές, σαν να δεχόντανε λείψανο, και όχι γαμπρό, όπως τον επεριμέναμε.

Ημεις οι άλλοι μείναμε κάπως μακριά, σασιτισμένοι. Πρώτος ο πατέρας του έλαβε κάποιο θάρρος και μας είπε πως «το ταξίδι τον εξάλισε λίγο», τάχα ήτανε έτσι από τη θάλασσα· και ύστερα είπε στο γυιο του:

— Να, παιδί μου δε γνωρίζεις τους φίλους σου; Τόσα χρόνια τώρα, τζα πού να τους θυμάσαι!»

...Να σας πω, κύριοι, πού είναι αυτός ο πλούσιος Παζινός...

Κι άρχισε να λέει του καθενός τόνομα. Επλησίασαμε και μεις τότε του πιάσαμε το χέρι, μα δύναμι δεν ούτε να μας σφίξει το χέρι, ούτε να μιλήσει· λείψανο σωστό· μόνο έλεγε κανένα ευχαριστώ, και ύστερα είπε:

— Πάμε, γιατί κάνει κρύο.

— Πάμε, πάμε· είπε και ο κύρ-Βασίλης, και αύριο να καλοξημερώσουμε τον χαιρετάτε, παιδιά. Είναι κομμάτι ζαλισμένος από τη θάλασσα, κοτζάμ ταξίδι βλέπεις, από τον άλλον κόσμο.

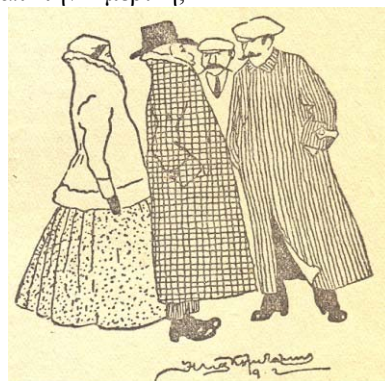
Και ημεις είπαμε μέσα μας:

— Και για τον άλλον κόσμο.

Καβάλα, πες, τον κατεβάσανε στη βάρκα. Κι' εκεί ακούμπησε απάνω στη μάνα του, και η βάρκα κίνησε σιγά-σιγά για να μη τον ταράξει. Εννοείται, πριν φθάσει η βάρκα του τελωνείου, είχαν φθάσει στη σκάλα άλλες βάρκες και είχαν δώσει την είδησι:

— Ο Αμερικάνος είναι άρρωστος, ο Αμερικάνος πεθαίνει.

Πολλοί μάλιστα λέγαν και πως είναι πεθαμένος· ώστε που, όταν φθάσαμε στη σκάλα, τους βρήκαμε όλους βωβούς και ήσυχους.

...Ο Βασίλης κ' η Βασίλαινα τυλιγμένοι σε γούνες αμερικάνικες...

Μόλις άκουγες κανένα ψιθυρισμό. Ο κυρ-Βασίλης είπε πάλι δυνατά πως «είναι κομμάτι ζαλισμένος από το ταξίδι και θα πάνε σπίτι, και αύριο με το καλό τον χαιρετάνε».

Και κίνησαν, μπροστά το λείψανο — σαν να πούμε — και πίσω συνοδεία βωβή, όσο που έφθασαν στη θύρα του κυρ-Βασίλη και τον ανέβασαν απάνω οι γονείς του.

Τότε διαλυθήκαμε, και τότε λύθηκε και η γλώσσα μας: αι! και νάσουνα τότε νάκουγες και να καταλάβαινες τι είναι ο άνθρωπος! μηδέ κοιμήθηκε κανείς εκείνο το βράδυ! Ως το πρωί ο καφενές του Σγόμπου γεμάτος: και τι να σου πω, αφέντη! Ο άνθρωπος είναι κακός: όση χαρά εφάινονταν, όταν τον καρτερούσαν, διπλή εξωγραφίζονταν τώρα σε όλους και θαρρώ πως τούτη η δεύτερη χαρά ήτανε η αληθινή.

Και ποιος να πρωτοπεί τώρα, και ποιος να πρωτογελάσει με τις λίρες και με την προκοπή της Αμερικής! θαρρούσες πως ο καθένας απαλλάχθηκε από το φοβερό βάρος, που είχε στην καρδιά του, και πως τώρα όλοι ένοιωθαν τον εαυτό τους ευτυχή. Και ο καθένας ρώταγε τι αρρώστια νάχει και ο καθένας έλεγε ό,τι του κατέβαινε εις βάρος του δυστυχισμένου.

Δεν είδαμε την ώρα να ξημερώσει και να ρωτήσομε τους γιατρούς:

— Τι έχει, γιατρέ; Θα πεθάνει;

Και οι γιατροί απαντούσαν με αδιαφορία:

— Φθίσις φαίνεται πως είναι: από καταχρήσεις ίσως, από μεγάλους κόπους, από κακή ζωή: ίσως αν είχε έλθει πρωύτερα, θα ωφελείτο από το κλίμα: και πάλε μπορεί να αναλάβει κάπως και να ζήσει λίγον καιρό ακόμα.

Το πρωί βγήκε και ο πατέρας του ν' αγοράσει κότες και αυγά.

— Τι κάνει, κυρ-Βασίλη; τον ερωτούσαν.

— Καλά είναι, έλεγε ό κυρ-Βασίλης, έτσι ήτανε λίγο ζαλισμένος από τη θάλασσα: τώρα είναι καλά, πολύ καλά: αύριο, νάχουμε υγεία, θάρθει στην εκκλησία.

...Κάτσανε στο τραπέζι, και μέθυσε όλους ο παπα-Σίμος και το βάλανε στο τραγούδι...

έχεις γαμπρό; αι;

Η παπαδιά δεν έλεγε λέξι, μα ο παπάς θύμωνε από τα ίδια του τα λόγια. Κι' όσο έβριζε, τόσο άναφτε, όσο που σηκώθηκε από το τραπέζι κι' άρπαξε έναν πλάστη από κείνον που πλάθουν τα φύλλα για τις πίττες και πού την πονεί και πού την σφάζει την καλή σου την πρεσβυτέρα: όσο φαρμάκι είχε ποτισθεί τόσο καιρό, τόβγαλε κείνην την ώρα.

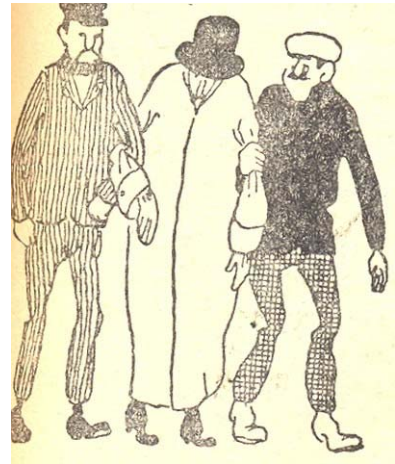
Η παπαδιά άλλο δεν έλεγε παρά «κάτσε ευλογημένη τούλεγε, ποιος τον ήθελε άρρωστον, και ποιος είπε για γαμπρό! Ας είναι καλά το παλικάρι, πόχομε, να μας ζήσει: σύχασε, παπά μου, κι' είναι χρονιάρια μέρα: μπα! ξορκισμένος νάναι κι' αυτός και οι λίρες του, μας έφερε σε σύγχυση τέτοια μέρα. Κι' όλο με το καλό τον έπαιρνε τον παπα-Σίμο, γιατί καταλάβαινε το άδικό της.

Έκαμε και η Ζαχαρένια να μπει στη μέση, έφαγε και κείνη το μερδικό της: και τότε μοναχά ησύχασε ο παπάς. Κάτσανε πάλε στο τραπέζι, τους εμέθυσε όλους ο παπα-Σίμος, μέθυσε και το Παρεδρίτσι και το βάλανε στο τραγούδι: αι! λέγανε:

Παζοί κι' Αντιπάζοι,
Λόνδρες δεκάξι·
Γάι· και Λογγό,
Παρίσια δεκοχτό.

Μπορώ να σου πω πως ο αληθινός γάμος της Ζαχαρένιας έγινε εκείνο το βράδυ. Και το πρωί τόσο ήτανε ευχαριστημένοι, όπου λυπήθηκαν στ' αληθινά και τον κακομοίρη τον Αμερικάνο.

Κι' αλήθεια, αφέντη, όσο αξίζει η πατρίδα, δεν αξίζει ο κόσμος όλος και σωστά το λέγανε οι παλιοί μας:

...Καβόλα πες, τον κατεβάσανε στη βάρκα...

Παζοί κι' Αντιπάζοι
Λόνδρες δεκάξι.

